

практ. зб. / Держ. наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр МВС України, Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К. : Ін Юре, 2006. – № 1(5), 2006. – С. 73-78.

15. Нідипова Т. А. Зв'язок психічних та сексуальних розладів із злочинністю: кримінально-правові, кримінологічні аспекти // Науковий вісник Чернівецького

університету. Вип. 154. Правознавство. – Чернівці: Рута / університет Чернівецький, 2002. – С. 111-114.

16. Криміналістика: підруч. / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.] : за ред. В. Ю. Шепітька. – 5-те вид. переробл. та допов. – К. : Ін Юре, 2016. – 640 с.

УДК 343.261

ЦІЛІ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Кабанов О. М.,

аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Анотація Статтю присвячено проблемі мети покарання у виді довічного позбавлення волі та визначенню основних цілей, притаманних інституту кримінального покарання. Проаналізовано позиції науковців щодо призначення та цілей такого виду покарання. Розглянуто та встановлено елементи мети покарання у виді довічного позбавлення волі та проведено аналогію з елементами мети інших видів покарань. Охарактеризовано правову природу покарання у виді довічного позбавлення волі.

Ключові слова: мета кримінального покарання, кара, попередження, виправлення, погроза, залякування.

Анотация Статья посвящена проблеме цели наказания в виде пожизненного лишения свободы и определению основных целей, присущих институту уголовного наказания. Проанализированы позиции ученых о назначении и целях данного вида наказания. Рассмотрены и установлены элементы цели наказания в виде пожизненного лишения свободы и проведена аналогия с элементами цели других видов наказаний. Охарактеризовано правовую природу наказания в виде пожизненного лишения свободы.

Ключевые слова: цель уголовного наказания, наказание, предупреждение, исправление, угроза, запугивание.

Annotation The article devoted to the goal penalty of life imprisonment and is an attempt to examine it for the presence and the practical implementation of the main objectives inherent to criminal punishment as an institution. Analyzed the positions of various scholars regarding the purpose and objectives of this type of punishment. Considered in detail and found items goals sentence of life imprisonment and held similar goals with elements of other forms of punishment. Characterized legal nature of the sentence of life imprisonment.

Key words: the purpose of punishment, punishment, prevention, corrections, threats and intimidation.

Скасування 29 грудня 1999 року покарання у виді смертної кари та набрання з 1 вересня 2001 року чинності новим Кримінальним кодексом України викликало багато суперечок на науковому та правозастосовному рівні, в першу чергу, щодо мети покарання як інституту в цілому.

Саме ці події сприяли ще більшому розширенню дискусії між науковцями, так як у кримінально-правових дослідженнях не було, мабуть, більш спірного питання, чим визначення мети покарання. Чинним Кримінальним кодексом України було введено заміну для смертної кари, а саме – довічне позбавлення волі. Проаналізувавши ст. ст. 50, 64 Кримінального кодексу України та розділ XII Кримінального кодексу України (Звільнення від відбування покарання та його відбування) ми встановили наявність проблеми визначення мети довічного позбавлення волі. Так, ст. 50 Кримінального кодексу України встановлює, що покарання має на меті, в першу чергу, кару, через яку відбувається виправлення засудженого, а тому, незрозуміло, як при відбуванні засудженим довічного позбавлення волі (безперервної кари) можна забезпечити таке виправлення. Ст. 64 Кримінального кодексу України та розділ XII Кримінального кодексу України за своєю суттю, на перший погляд, нівелюють цілі покарання закріплені в ст. 50 Кримінального кодексу України [2].

Мета покарання полягає в тому, щоб перешкодити винному знову нанести зло суспільству і стримати його від скоєння злочину. Тому слід застосовувати лише таке покарання, яке при збереженні відповідності із злочином чинило б найбільший вплив на душу людей і було б найменш болючим для тіла злочинця [3, с. 245]. Так, згідно ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу України, «покарання має на меті не лише кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами». А отже, метою покарання зазвичай називають: кару, виправлення, попередження скоєння злочинів (загальне і спеціальне попередження) [4, с. 260]. Конституція України (ст. 28) надає громадянам право на захист від катування, жорстокого, нелюдського, такого, що принижує людську гідність поводження чи покарання [1]. Саме це положення Конституції України відображається у законодавчому визначенні мети кримінального покарання.

Мета покарання – це кінцевий результат, якого прагне досягти держава засобами кримінально-правового впливу. Це кара щодо засудженого; виправлення засудженого; запобігання вчиненню засудженим нових злочинів (спеціальне попередження); запобігання вчиненню злочинів іншими особами (загальне попередження).

Таким чином, метою кримінально-правового покарання за українським законодавством, є кара – певна відплата винному за вчинений ним злочин.

Дискусійним є питання про поняття кари в кримінально-правовій літературі [5, с. 27]. За сучасних умов, ряд учених вважає кару сутністю покарання, інші ж вбачають у ній мету покарання. У визначеннях покарання В.І. Ткаченко [6, с. 4] та А.Ю. Александрова [7, с. 36] кара виступає як сутність покарання. С.В. Полубинська, вважає, що кара як сутність покарання полягає в позбавленні засудженого будь-яких благ [8, с. 7]. У роботі А.Ю. Стецовського висловлюється думка, що смертна кара, яка застосовувалася до застарілих воєнних злочинців, навряд чи могла бути чимось іншим, ніж реалізацією покарання [9, с. 62]. Смертна кара, на його думку, в такому випадку служить ще й меті загальної превенції злочинів. Очевидно, це положення можна застосувати і до довічного позбавлення волі.

Інша група вчених вважає, щосеред інших цілей, покарання переслідує ще й мету кари [10, с. 4]. Найпоследовнішим прибічником цієї точки зору був І.І. Карпець. На його думку, найбільш яскраво мета кари виявляється саме в страті [11].

Проміжну позицію займає С.І. Дементьєв. Хоча, на його думку, «покарання є кара, тобто свідоме завдання винуватому встановлених законом страждань та лиха», у той же час він визнає, що мета кари може мати місце в певних випадках, до яких зараховує й застосування виняткової міри покарання [12, с. 24].

Вчені не заперечують наявність кари в покаранні [5, с. 30], але їх думки щодо визначення поняття кари розходяться. Так, на думку А.А. Піонтковського, кара, як це вбачається з визначенням покарання, «виражається у спричиненні винному певних обмежень, передбачених кримінальним законодавством» [13, с. 16]. Аналогічна вказівка є і у визначенні покарання М.Д. Шаргородського. «Покарання, – писав він, – позбавляє злочинця будь-якого належного йому блага і виражає негативну оцінку злочинця і його діяння державою» [13, с. 193]. Аналізуючи ознаки покарання, М.Д. Шаргородський до вказаного положення додавав, що покарання спричиняє страждання тій особі, у відношенні до якої воно застосовується, і ця якість, будучи необхідною ознакою покарання, робить його карою [14, с. 128]. Б.С. Никифоров, звертав увагу, що не всякий примус до страждання є карою, так як до страждання примушують і звичайного алкоголіка, коли його піддають примусовому лікуванню, визнавав кару як «примус до такого страждання, яке за своїм характером і тривалості пропорційне, відповідне скоєному злочинцем правопорушенню» [15, с. 28]. І.С. Ной, не погоджуючись з Б.С. Никифоровим у тому, що в карі ступінь спричиненого страждання пропорційна, відповідна тяжкості скоєного злочину, зазначав, що «справедливість кари виражається не в тому, що вона спричиняє обмеження, відповідні тяжкості скоєного злочину, а в тому, що більші обмеження призначаються за більш тяжкі злочини» [16, с. 105].

Отже, «кара» – це не синонім «покарання», як це прийнято в теорії кримінального права, і не «біль» чи «примус до страждання», до яких звичайно зводиться зміст кари, а негативна, справедлива і невідворотна реакція держави на акт порушення встановленої ним

кримінально-правової заборони, що носить характер засудження, докори цієї особи і скоєного нею суспільно-небезпечного діяння. Сутність кримінального покарання – в його здатності бути матеріалізованим виразом (формою) реагування держави на акт злочинної поведінки винного, формою засудження винного і скоєного ним злочину – карою. Кара – це не лише сутність покарання, а й одночасно одна зі складових його мети, один з елементів змісту. Мета кари – в справедливій реакції держави на скоєний злочин, що проявляється в формі засудження, осуді скоєного злочину і особи, винної у його скоєнні, і застосуванні, за необхідності, передбачених законом обмежень у відношенні останнього.

Термін «кара» не являється специфічно правовим. Це широке загальносоціологічне поняття, яке вживається там і тоді, де і коли йдеться про реалізацію відповідальності винної особи за скоєний ним проступок, злочин – за зло, спричинене ним державі, суспільству чи окремій особі. Кара – це відповідна негативна реакція держави, суспільства, суспільного об'єднання чи визначених осіб (наприклад, батьків), а для віруючих – Бога, на неправильну поведінку суб'єкта, порушення ним тієї чи іншої соціальної (не лише кримінально-правової норми) – норми моралі, релігії. Така реакція – кара – не має своїм обов'язковим змістом чи метою спричинення болю і страждань, як вважає більшість авторів, це реакція на провину конкретної особи, що носить характер докорення, засудження його і вчиненого ним проступку, що має за свою мету створити на винну особу і його поведінку необхідний виховно-психологічний і інший попереджувальний вплив.

У залежності від тяжкості скоєного проступку, ступеня вини особи, що його скоїла, кара може виражатися і в засудженні діяння винного або в застосуванні до винного визначених обмежень. Наявність останніх не є обов'язковою ознакою кари. Якщо особа скоїла незначний проступок, або, хоч і значний, але вперше, може бути достатнім, з точки зору поставленої мети, обмежитися засудженням проступку і такої особи. І, це, вже буде кара – необхідна і достатня реакція на проступок. В інших випадках, коли скоюється більш тяжкий проступок чи злочин, доцільним буде посилення впливу на винного за допомогою встановлення стосовно нього визначених правообмежень. І це також кара, яка знайшла вираз у засудженні і правообмеженнях.

Аналіз ст. 50 чинного КК України свідчить про те, що в питанні про підхід до кримінальних покарань законодавець використав всі гуманістичні ідеї, які людство напрацювало на цей час. Проте слід зазначити, що розглядаючи покарання як кару, тобто відплату, реакцію держави на злочин, законодавець не повинен був забувати й про відновлення таким засобом соціальної справедливості у суспільстві. На жаль, це не знайшло свого відображення у названій статті КК України.

Таким чином, покарання неможливо без спричинення страждань, обмежень для правопорушників. Тому покарання має на меті кару.

Каральна сутність довічного позбавлення волі полягає в обмеженні у встановленому порядку майже

всіх прав та інтересів засудженого. Кара у довічному позбавленні волі, як необхідний елемент, виражається у всіх тих примусових заходах державного впливу, які відчуває на собі особа у зв'язку з засудженням за скоєний злочин і реалізується у переліку правообмежень, що притаманні такому покаранню.

Іншою складовою мети кримінального покарання є виправлення засуджених.

Як вказував І.Я. Фойницький, теорія виправлення розглядає покарання як засіб виховання, що застосовується для того, щоб зробити із злочинця доброго члена суспільства [17, с. 59-60]. Її прихильники лише в цьому бачили єдине виправдання всякого покарання. У зміст виправлення одні вчені вкладали релігійно-моральне переродження, прагнули досягти цього шляхом вивчення злочинцем священного писання, релігійними бесідами, церковною службою, уроками моралі. Інші прагнули перетворити злочинця в корисну для суспільства людину шляхом залучення до праці [16, с. 106].

Виправлення злочинця – не кінцева мета покарання, а засіб її досягнення. Виправлення є однією зі складових мети покарання, але, в той же час, воно є засобом, який служить для досягнення основної, кінцевої, специфічної мети покарання – попередження скоєння злочинів.

Основними засобами виправлення, які мають конкретний вираз (ст. 52-64 Кримінального кодексу України), є обмеження волі, права на працю, на заробітну плату, на просування по службі (щодо військовослужбовців). У певних випадках – це позбавлення права власності (на певні види майна), волі (на певний строк або довічно), військового, спеціального звання, рангу, чину, кваліфікаційного класу, права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. І.С. Ной писав: «виправлення засуджених як мета покарання може вважатися досягнутою лише в тому випадку, коли досягнуто морального виправлення особи, яка скоїла злочин, тобто якщо новий злочин вона не скоїть не через страх перед законом, а тому, що це суперечило б її новим поглядам і переконанням» [18, с. 59-60].

На нашу думку, не можна відкидати виправну мету покарання у виді довічного позбавлення волі з таких підстав. По-перше, аналіз ст. 1, 6, 123 КВК України, що стосуються мети і завдань кримінально-виконавчого законодавства, засобів виправлення й ресоціалізації, завдань, форм і методів соціально-виховної роботи, свідчить про те, що засуджені до довічного позбавлення волі не виключаються з числа об'єктів виховного впливу. По-друге, недопустимо ігнорувати такі принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування кримінальних покарань, як диференціація та індивідуалізація виконання покарань, раціональне застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом (ст. 5 КВК України). По-третє, особи, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, все ж таки становлять собою переважно найбільш суспільно небезпечну категорію засуджених, а тому з огляду на це, та в аспекті досягнення цілей покарання вони потребують, так би мовити, підвищеного виховного впливу. Тобто,

говорити про спробу виправлення, нехай і у мінімальній мірі, необхідно. По-четверте, не слід ігнорувати наявну в засуджених до довічного позбавлення волі можливість умовно-дострокового звільнення від відбування покарання після заміни цього покарання позбавленням волі на певний строк у порядку помилування. Мета покарання в найширшому плані і в кінцевому рахунку – це попередження скоєння суспільно-небезпечних діянь. Цією метою керується законодавець, встановлюючи, як саме призначаються покарання; цією метою керується суд, призначаючи конкретний вид покарання; цією метою керуються органи, які приводять покарання до виконання. Мета покарання в кримінальному праві – це ті кінцеві результати, яких прагне досягти держава, встановлюючи кримінальну відповідальність, засуджуючи винного в скоєнні злочину до того чи іншого виду покарання і застосовуючи його. Ось чому кінцевою метою покарання є попередження злочинів – загальне і спеціальне. Примус (погроза, залякування) і переконання (виправлення) – це заходи при застосуванні покарання, за допомогою яких досягається бажана мета [19, с. 41].

Цілі загального та спеціального попередження одержали детальну розробку в кримінально-правовій літературі. Під загальним попередженням розуміють особливий психологічно-виховний вплив на громадян, який полягає в тому, щоб загрозою покарання (його застосуванням і реалізацією) стримувати від скоєння злочинів.

Основа загального попередження полягає в тому, що кримінальне законодавство пов'язує скоєння злочинів із покаранням. За скоєння злочинів кримінальний закон передбачає вид і розмір покарання, що можуть призначитися правопорушнику. Розуміння того, що за злочин буде призначено покарання, стримує громадян від скоєння діянь, заборонених кримінальним законом. Крім того, для загального попередження суттєве значення має рефлекторна дія покарання, коли застосування покарання до конкретної особи, що скоїла злочин, дає можливість іншим особам впевнитися в реальності застосування і тим самим стримує їх від скоєння злочинів. Так як сутність загального попередження, як мети кримінального покарання, полягає в утриманні від суспільно небезпечних діянь під страхом покарання, то воно не може розповсюджуватися на всіх громадян. Для більшої кількості громадян нашого суспільства досить декларативного загальнопопереджувального впливу кримінального закону, коли сам заклик не скоювати визначені діяння виявляється достатнім. Страх як емоційний стан, як правило, стримує осіб з антисуспільною направленістю від скоєння злочинів.

Більшість громадян не скоюють злочини в силу позитивної направленості особи і збігу інтересів особи і вимог норм права. У більшості громадян переважають позитивні мотиви активності. Контрмотивом до скоєння злочинів для цих осіб є сама природа особи. У зв'язку з цим мотиваційна сфера утримання від скоєння злочинів у більшості громадян не виділяється в самостійну групу контрмотивів.

Інакше полягає справа з особами, які мають визначену ступінь антисуспільної направленості. У різних осіб з цієї групи ступінь негативної мотивації поведінки різний. Але у всіх випадках утримання від скоєння злочинів відбувається на базі виникнення контрмотивів тієї чи іншої інтенсивності.

Формуванню контрмотивів у осіб з антисуспільною направленістю сприяють дві обставини: по-перше, соціальний досвід (відбуття покарання в минулому чи сприйняття факту засудження за скоєння злочинів іншими особами) і, по-друге, рівень інформованості особи про ті соціально-правові явища, які діються у зв'язку зі скоєнням злочинів і призначення покарання.

Як один із провідних елементів механізму дії загальної превенції розглядається страх перед покаранням [20, с. 33].

Меті спеціального попередження також приділяється велика увага наукою кримінального права. Спеціальне попередження як мета кримінального покарання – це психологічно-виховний вплив засобами реалізації покарання у відношенні особи, що скоїла злочин, направлений на те, щоб ця особа не скоювала нових злочинів.

Механізм спеціального попередження полягає у каральному та виховному впливу на особу в період відбування покарання. Таким чином, основне навантаження в механізмі спеціального попередження злочинів мають залякування та виховання засудженого. Небажання знову пережити обмеження, які містяться в покаранні, суттєвим чином впливають на альтернативу поведінки особи, що відбуває покарання. Виховання його в період відбування покарання і на цій основі утримання від скоєння злочинів уявляється найбільш оптимальним варіантом спеціального попередження. Разом з тим, одне лише виховання, не підкріплене залякуванням, не може забезпечити ефективність спеціального попередження.

Ефективність спеціальнопопереджувальної дії покарання складається з двох моментів: по-перше, із законодавчого визначення змісту того чи іншого виду покарання і, по-друге, з умов реального виконання покарання. Умови виконання покарання в поєднанні з його індивідуалізацією суттєво впливають на рівень спеціального попередження, так як індивідуалізація виконання покарання передбачає можливість зміни об'єму обмежень для засуджених. Мета спеціального попередження в повному об'ємі буде досягнута лише тоді, коли особа після впливу на неї покарання взагалі не буде скоювати злочини.

Очевидно, що у випадку засудження до смертної кари та виконання цього покарання не доводиться говорити про залякування як засіб забезпечення мети спеціального попередження. А в ситуації, коли особу засудили до смертної кари, але потім вирок було згодом змінено – у цьому випадку, на наш погляд, можна говорити про залякування. Сам факт засудження особи до смертної кари, навіть у випадку подальшої зміни вироку, викликає в засудженого страх перед такою суворою мірою покарання.

Стовсно досягнення довічного позбавлення волі такої мети покарання, як запобігання вчиненню засудженим злочинів, при існуючих на сьогодні умовах відбування вказаного виду покарання, коли

особа не має реальних шансів звільнитися, спеціальне попередження реалізується у повному обсязі.

Таким чином, довічному позбавленню волі формально притаманні всі елементи кримінального покарання, а саме: кара, виправлення, превенція загальна та спеціальна. Кара реалізується у переліку правообмежень, що притаманні даному покаранню. Виправлення – через заходи виховного впливу та хоча і примарну, але нормативно закріплену можливість вийти на волю через помилування та в подальшому умовно-дострокове звільнення. Та попередження (превенція) – через такі заходи впливу як примус та переконня, що по суті викликають страх перед таким суворим видом покарання та як наслідок вольове та інтелектуальне стримання перед скоєнням злочину.

Як бачимо, специфіка розуміння і досягнення мети покарання при довічному позбавленні волі все ж таки існує. Але це не дає підстав заперечувати в цьому випадку мету виправлення взагалі. Слід звернути увагу лише на те, що при існуючих на цей час проблемах в законодавчому регулюванні довічного позбавлення волі про її реальне досягнення говорити поки що немає сенсу. В сучасних правових та організаційно-економічних умовах довічне позбавлення волі може досягнути мету спеціального попередження злочинів (в розумінні позбавлення фактичної можливості винного знову скоїти злочин). На це завдання і націлена діяльність установ, що виконують довічне позбавлення волі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Библиогр. очерк и перевод М.М. Исаева. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. – С. 247.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник / за ред. В. М. Трубникова. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2012. – 448 с.
5. Курс советского уголовного права. Т.3. Наказание [Авт. заслуж. деят. науки РСФСР, чл-кор. АН СССР А.А. Пионтковский, д-р юрид. наук Н.А. Стручков, чл-кор. АН СССР П.С. Ромашкин и др.]. – М.: «Наука», 1970. – С. 611.
6. Ткаченко В.И. Общие начала назначения наказания – М.: ВЮЗИ, 1984. – С. 173.
7. Александров А.Ю., Багрий-Шахматов Л.В., Бурчак Ф.Г. Уголовное право УССР на современном этапе – К., 1985 – С. 448.
8. Полубинская С.В. Цели уголовного наказания / Отв. ред. И.И. Карпец: АН СССР. Ин-т государства и права. – М.: Наука, 1990. – 142 с.
9. Многократное применение лишения свободы: осужденные и наказание: учебное пособие / Артамонов В.В., Верещагин В.А., Голубев В.П., Кудряков Ю.Н., и др. – М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1990. – 64 с.
10. Беляев Н.А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1986. – 175 с.
11. Карпец И.И. Наказание: социальные, правовые и криминол. Проблемы. – М.: «Юрид. лит.», 1973. – 287 с.
12. Дементьев С.И. Лишение свободы. Уголов.-правовые и исправ.-труд. аспекты / Отв. ред. Г.В. Тимейко. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. ун-та, 1981. – С. 206.
13. Курс советского уголовного права. Часть общая / Отв. ред. Н.А. Беляев, проф. М.Д. Шаргородский. – Л., 1970. – Т.2 – С. 16-193.

14. Шаргородський М.Д. Наказание, его цели и эффективность. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1973. – С. 160.
15. Матеріали теоретичної конференції по питанням радянського виконавчо-трудоного права. – М., 1957. – С. 28.
16. Ной И.С. Сущность и функции уголовного наказания в Советском государстве. Полит.-юр. исследование. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1973 – С. 105.
17. Учение о наказании в связи с тюремным содержанием И.Я. Фойницкого. – СПб., 1889. – С. 503.

18. Ной И.С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1967. – С. 156.
19. Дуюнова Т. В. Цілі покарання у виді довічного позбавлення волі та можливості їх досягнення на практиці // Сучасна наука в пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ.-конф. (Київ, 4 груд. 2014 р.) / за ред. В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. – К.: Ін-т крим.-викон. служби, 2014. – С. 235.
20. Карпец И.И. Наказание: социальные, правовые и криминол. проблемы. – М.: «Юрид. лит.», 1973 – С. 287.

УДК 343.261-052:331

СУСПІЛЬНО КОРИСНА ПРАЦЯ ЯК СКЛАДОВА КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Коваль Т. О.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Анотація Статтю присвячено розгляду праці засуджених як складової категорій кримінально-виконавчого права, а саме: «обов'язок засудженого», «право засудженого». Одним із завдань статті є виокремлення позитивних і негативних аспектів закріплення поняття праці засудженого за однією з вищевказаних категорій. У статті розглянуто працю засуджених на різних етапах історичного розвитку. Наведені особливості праці засуджених з точки зору зарубіжної практики.

Ключові слова: права засудженого, категорії кримінально-виконавчого права, праця засуджених, обов'язок, ідея виправлення, адаптація законодавства.

Анотация Статья посвящена рассмотрению труда осужденных как составляющей категорий уголовно-исполнительного права, а именно: «обязанность осужденного», «право осужденного». Одной из задач статьи является выделение положительных и отрицательных сторон закрепления понятия труда осужденного за одной из вышеуказанных категорий. В статье рассмотрены труд осужденных на различных этапах исторического развития. Приведенные особенности труда осужденных с точки зрения зарубежной практики.

Ключевые слова: права осужденного, категории уголовно-исполнительного права, труд осужденных, обязанность, идея исправления, адаптация законодательства.

Annotation Article considers labor categories of prisoners as part of penal law, namely: «the duty of the convicted person», «right to convict». One of the objectives of the article is separation of positive and negative aspects of the consolidation concept convict labor by one of the above categories. In the article the labor of prisoners in various stages of historical development. These features work prisoners in terms of foreign practices.

Key words: prisoners' rights, the categories of penal law, labor convicts duty, idea corrections, adapting legislation.

Відомо, що основу розвитку будь-якого суспільного ладу становить продуктивна праця та її результати. Громадянами створюються матеріальні і культурні цінності, за рахунок продуктивної праці тримаються держава, наука, культура, освіта, медицина. Завдяки праці формується і сама людина.

Значна роль праці у вихованні людини визнана філософськими та педагогічними вченнями. Важливість продуктивної праці для виправлення осіб, які вчинили злочини, визнають кримінально-виконавча (пенітенціарна) педагогіка, законодавчі акти, що регулюють виконання та відбування кримінального покарання, міжнародні стандарти, що визначають поведінку із засудженими.

Законом України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 8 квітня 2014 року, у ч. 1 ст. 118 КВК України слова «засуджені повинні працювати» були замінені на слова «мають право

працювати». Наведені зміни стали підґрунтям для наукових дискусій щодо доцільності вказаних змін. Отже, на нашу думку, є актуальним розглянути і порівняти погляди різних науковців і виділити як позитивні так і негативні аспекти результатів діяльності законодавця.

Таким чином, метою статті є розгляд праці засуджених як складової категорій «обов'язок засудженого» та «право засудженого» і виділення позитивних і негативних наслідків її закріплення в законодавстві за однією з цих категорій.

Як відомо, питання вкрай низької ефективності використання праці засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі є однією з найбільш злободенних проблем, що вимагає вдумливого осмислення і прийняття якнайшвидших заходів з його максимально можливого вирішення. У зв'язку з чим, на наш погляд, вимагає принципового переорієнтування «обов'язок праці» на «право праці», переосмислення питань залучення до неоплачуваних робіт і питань організації праці на оплачуваних роботах. Перегляд цих питань, як ми вважаємо, здатне істотно підвищити виховний вплив праці на